

PASIKĖSINIMO PADARYTI NUSIKALSTAMĄ VEIKĄ PROBLEMATIKA
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS TEORIJOJE IR TEISMŲ PRAKTIKOJE

Darius Pranka*

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Baudžiamosios teisės katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas 271 4584
Elektroninis paštas darius.pranka@prokuraturos.lt

Pateikta spausdinti 2008 m. rugsėjo 5 d., parengta spausdinti 2008 m. lapkričio 25 d.

Santrauka. Straipsnyje nagrinėjamos nusikalstamos veikos stadijos, konkrečiai – pasikėsinimas padaryti nusikalstamą veiką. Autorius išskiria ir analizuoja daugiausiai problemų keliančius pasikėsinimo požymius, nurodo teisinėje literatūroje išskiriamas pasikėsinimo rūšis, pateikia pagrindinius jų bruožus ir atribojimo kriterijus. Straipsnyje išsakomi argumentai, patvirtinantys galimybę pasikėsinti netiesiogine tyčia – tai yra gana nauja idėja Lietuvos baudžiamosios teisės teorijoje. Analizuodamas problemas, susijusias su pasikėsinimu padaryti nusikalstamą veiką, autorius dėmesį sutelkia ties nusikalstamų veikų nuosavybei problemomis – kaip pavyzdys pasirenkamos vagystės, taip pat nagrinėjamos dažniausiai teismų praktikoje pasitaikančios, problemos, susijusios su nusikalstamą veiką imituojančio elgesio modelio taikymu. Kartu pateikiami pasiūlymai, kaip reiktų vertinti ir spręsti darbe keliamas bei nagrinėjamas problemas. Straipsnyje suformuluotos taisyklės galėtų būti taikomos tiek teismų praktikoje, tiek baudžiamosios teisės teorijoje.

Pagrindinės sąvokos: pasikėsinimas, netiesioginė tyčia, nusikalstamą elgesį imituojantis modelis.

IVADAS

Atrodytų, kad nusikalstamos veikos stadijos yra pakankamai aiškiai ir tiksliai reglamentuotos Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 21 ir 22 straipsniuose. Apie nusikalstamos veikos stadijas taip pat rašyta lietuvių ir užsienio šalių autorių baudžiamosios teisės vadovėliuose, Baudžiamojo kodekso komentare.¹ Tačiau detaliau aiškindamiesi šių normų turinį pastebime, kad baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje neretai pasitaiko sunkumų nustatant nusikalstamos veikos stadiją, siekiant teisingai kvalifikuojant nusikalstamą veiką. Todėl straipsnio tikslas yra išskirti teorines ir praktines problemas, dažniausiai kylančias taikant bau-

džiamosios teisės normas, reglamentuojančias pasikėsinimą padaryti nusikalstamą veiką. Pasikėsinimas padaryti nusikalstamą veiką – tai bene problemiškesniausia nusikalstamos veikos stadija. Visų pirma todėl, kad tai vidurinė nusikalstamos veikos stadija, ir ją reikia atriboti tiek nuo baigtos nusikalstamos veikos, tiek nuo rengimosi padaryti nusikaltimą. Be to, pasikėsinimas, skirtingai nei rengimasis, gana dažnas teismų praktikoje, ir, kaip matysime vėliau, teismų sprendimai vertinant panašias aplinkybes keičiasi ir ne visada būna analogiški.

1. PASIKĖSINIMO PADARYTI NUSIKALSTAMĄ VEIKĄ SAMPRATA, POŽYMIAI IR RŪŠYS

Apskritai „stadija“ – tai raidos tarpsnis, kuris gali būti pradinis, pereinamasis ir baigiamasis.² Pagal šį apibrėžimą pasikėsinimą galėtume priskirti prie pereinamojo raidos tarpsnio. Analizuodami pasikėsinimo sąvoką, įtvirtintą BK 22 straipsnyje, galėtume išskirti keletą momentų. Pirma, turi būti pradėti realizuoti objektyvieji

* Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Baudžiamosios teisės katedros lektorius.

¹ Abramavičius A., Baranskaitė A. ir kiti. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis*. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004; Abramavičius A., Čepas A. ir kiti. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. – Vilnius: Eugrimas, 2001; Piesliakas V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga: aplinkybės, darančios įtaką baudžiamajai atsakomybei, ir nusikalstamos veikos teisiniai padariniai*. Vilnius: Justitia, 2008.

² *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000.

nusikalstamos veikos požymiai, nurodyti konkrečiau BK specialiosios dalies straipsnio dispozicijoje. Antra, nusikalstama veika neturi būti pabaigiama, t. y. nustatomi ne visi objektyvieji požymiai (pavyzdžiui, materialioje sudėtyje nekyla padariniai). Trečia, nusikalstama veika nepadaroma ligi galo dėl aplinkybių, nepriklausančių nuo kaltininko valios. Ketvirta, pradėta veika (veikimas ar neveikimas) turi būti tyčinė, ja siekiama padaryti nusikalstamą veiką. Taigi jeigu nustatome šių objektyvių ir subjektyvių aplinkybių (požymių) visumą, galime teigti, jog buvo pasikėsinta padaryti nusikalstamą veiką.

Paanalizuosime kelis problemiškesnius pasikėsini-
mo požymius.

Pasikėsinimas galimas **veikimu ar neveikimu**. Tai paprastai priklauso nuo realizuojamos nusikalstamos veikos sudėties. Jei sudėtyje numatytas veikimas, tokia sudėtis realizuojama aktyviais veiksmais, jei neveikimas, pasikėsinimas pasireiškia nurodytu neveikimu.

Įdomesnis pasikėsinimas padaryti nusikalstamą veiką, kuri įstatymo leidėjo aprašoma formalia sudėtimi. Tokiu atveju pasikėsinimas siejamas su ne visos veikos, numatytos BK specialiosios dalies straipsnio dispozicijoje, padarymu, su ne iki galo realizuotais objektyviais požymiais. Kaip pavyzdį galime pateikti naudojamą fizinių smurtą turint tikslą išžaginti, tačiau to padaryti kaltininkui nepavyksta dėl aplinkybių, nepriklausančių nuo jo valios³. Reikėtų pažymėti, kad pasikėsinimas formaliose nusikalstamų veikų sudėtyse pasitaiko gana retai, nes dažnai jau pirmo veiksmo (ar bet kurio iš numatytų ar nenumatytų sudėtyje veiksmų) padarymas išreiškia nusikalstamos veikos esmę ir ji laikoma baigta. Pavyzdžiui, įžeidimas ar kyšininkavimas (BK 155 str. 1 d., 225 str. 1 d.).

Paprastai pasikėsinimas padaryti formalia sudėtimi aprašytą nusikalstamą veiką atliekamas veikimu. Gana neįprastai atrodo atvejai, kai neveikimu pasikėsinama padaryti formalia sudėtimi aprašytą nusikalstamą veiką. Juk pats pareigos neatlikimas jau suponuoja baigtą nusikalstamą veiką, todėl kartais abejojama, ar galima pradėti pareigos nevykdymo procesą kartu šio proceso neužbaigiant.

Kita vertus, esant faktinei kaltininko klaidai galimi atvejai, kai pasikėsinama neveikimu. Pavyzdžiui, asmuo, padaręs autoavariją, kurios metu nukentėjusysis žuvo, nežinodamas apie tai iš eismo įvykio vietos pabėgo. Kaltininkas nežinojo, kad nukentėjusysis žuvo ir jam pagalbos nebereikia, tačiau suvokė, kad nesuteikia pagalbos nukentėjusiajam, nors privalo tai padaryti. Jis klysta dėl nusikalstamos veikos objekto, ir tai turi būti įvertinta kaip pasikėsinimas padaryti nusikaltimą.⁴

Aplinkybės, nepriklausančios nuo kaltininko valios, dėl kurių nebaigta veika, – įvairaus pobūdžio aplinkybės, neleidžiančios sėkmingai baigti pradėtą nusikalstamą veiką. Jos gali būti įvairios, bet būtent jos, o ne pats kaltininkas sustabdo nusikalstamą veiką, pavyzdžiui, pasikėsini-
mo metu įsijungia apsaugos sistema;

³ Наумов А. В. *Российское уголовное право*. Москва: Издательство ВЕК, 2000. С. 290.

⁴ Abramavičius A., Čepas A. ir kiti. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 308–309.

kaltininkas nesugeba palaužti nukentėjusiojo pasipriešimo; netikėtai pasirodo kiti asmenys ir t. t.⁵ Aplinkybė, nepriklausanti nuo kaltininko valios, reiškia objektyvų jos pobūdį – atsižvelgiant į tai šią nusikalstamos veikos stadiją galima atriboti nuo savanoriško atsisakymo baigti nusikalstamą veiką, kai pagrindinis kriterijus yra subjektyvūs kaltininko veiksmai ir mąstymas. Nors, kita vertus, literatūroje pateikiama pavyzdžių, kai veika nutraukiama iš dalies ir dėl kaltininko elgesio ar aplinkybių, kurios priklauso nuo jo valios: pavyzdžiui, asmuo įsilaužė į barą norėdamas iš kasos aparato pagrobti pinigų, tačiau sugalvojo „paragauti“ bare esančių alkoholinių gėrimų – viskas baigėsi tuo, kad kaltininkas padau-
gino ir užmigo, o vėliau jį rado baro savininkas. Šiuo atveju nusikalstama veika turi būti kvalifikuojama kaip pasikėsinimas, nors ji buvo nutraukta dėl iš dalies ir nuo paties kaltininko priklausančių aplinkybių.⁶

Pasikėsini-
mo padaryti nusikalstamą veiką **subjektyvusis požymis yra tyčia**. Jei buvo nebaigta neatsargi veika, baudžiamoji atsakomybė nekyla. Baudžiamojos kodekso komentare, lietuvių ir kitų šalių autorių baudžiamosios teisės vadovėliuose⁷ yra teigiama, kad pasikėsinimas galimas tik tiesiogine tyčia. Pagrindinis visų autorių motyvas yra tas, kad kėsintis visada yra siekama nusikalstamo rezultato. Tokios pat pozicijos laikosi ir teismų praktika. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarime Nr. 46 „Dėl teismų praktikos žmogaus gyvybei bylose“ nurodyta, kad pasikėsinimas galimas tik tada, kai veikiama tiesiogine apibrėžta tyčia, jeigu nepavyksta pasiekti norimų padarinių.⁸ Baudžiamosios teisės teorijoje netiesioginė tyčia neskirstoma į apibrėžtą ir neapibrėžtą, todėl išeitu, kad pasikėsinimas netiesiogine tyčia negalimas. Netiesioginėje tyčioje kaltininkas padarinių nesiekia, yra abejingas jiems, todėl ar galima kalbėti apie pasikėsinimą, kai lyg ir nėra siekiama padarinių? Tačiau Vokietijos baudžiamojos teisėje netiesioginė tyčia pasikėsini-
me nėra atmetama. Teigiama, jog jeigu nusikalstama veika gali būti baigiama netiesiogine tyčia, tai netiesioginė tyčia galima ir kėsintis padaryti tokią nusikalstamą veiką.⁹ Pamėginkime paanalizuoti kokią nors situaciją taikydami vokiečių autorių modelį. Sakykime, naktį asmuo padega namą norėdamas sunaikinti turtą, tačiau žūva jame miegojęs asmuo. Jis teigia nenorėjęs mirties, o sumanęs tik sunaikinti turtą. Tokiu atveju turbūt nekyla abejonių, kad nužudymas padaromas netiesiogine tyčia. Asmuo

⁵ Abramavičius A., Baranskaitė A. ir kiti. *Lietuvos Respublikos baudžiamojos kodekso komentaras. Bendroji dalis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 141.

⁶ *Курс уголовного право. Том 1*. Под ред. Кузнецовой. Н. Ф., Тяжковой И. М. Москва: Зерцало-М, 2002. С. 371.

⁷ Abramavičius A., Čepas A. ir kiti. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. Vilnius: Eugrimas, 2001; Наумов А. В. *Российское уголовное право*. Москва: Издательство ВЕК, 2000; Под ред. Кузнецовой. Н. Ф., Тяжковой И. М. *Курс уголовного право*. Том 1. Москва: Зерцало-М, 2002; Брагин А. П. *Российское уголовное право*. Москва: Маркет ДС Корпорейшн, 2004.

⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. *Teismų praktika*. 2004. Nr. 21.

⁹ Wessels J. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Baudžiamoji veika ir jos struktūra*. Vilnius: Eugrimas, 2003. P. 187–212

supranta savo veikos pavojingumą, numato galima žmonių mirtį, ir, nors to nenori, bet sąmoningai leidžia šiems padariniams kilti.¹⁰ O kaip tuo atveju, jeigu asmuo nemiršta – greitai atvažiuo ugniagesiai, kvalifikuotai suteikta medicinos pagalba, – o padaromas sunkus sveikatos sutrikdymas. Taikant minėtąjį modelį nusikalstama veika turėtų būti kvalifikuojama ne kaip sunkus sveikatos sutrikdymas, o kaip pasikėsėjimas nužudyti netiesiogine tyčia. Abejingumas padariniams, kurie būtų buvę, jei nužudymas būtų baigtas, negali kažkur prapulti, kai tokie padariniai nekyla. Kitas pavyzdys, kai motina miške ar kitoje nuošalioje vietoje palieka savo naujagimį. Ji nesiekia vaiko mirties, bet yra abejinga galimiems padariniams, todėl veikia netiesiogine tyčia. Tačiau vaiką pastebi ir išgelbsti netyčia užklydę praeiviai. Tokiu atveju motina lyg ir neturėtų būti traukiama baudžiamojon atsakomybėn už pasikėsimą nužudyti, nes pasikėsėjimas įmanomas tik tiesiogine tyčia, o ji veikė netiesiogine tyčia. Geriausiu atveju jai bus pritaikytas daug švelnesnis BK 144 straipsnis. Manau, reikėtų sutikti, kad pasikėsėjimas įmanomas ir netiesiogine tyčia, nes abejingumas būsimiems padariniams niekur nedingsta tuo atveju, jei padariniai nekyla. Šią nuomonę palaiko ir baudžiamosios teisės specialistas, tyrinėjantis tyčios problematiką dr. Skirmantas Bikelis. S. Bikelio nuomone, galima pateikti daug pavyzdžių, kai kaltininkas nesiekdamas padarinių, veikia keldamas didelį pavojų jiems kilti ir taip sąmoningai leisdamas jiems atsirasti, bet padariniai neatsiranda iš esmės dėl atsitiktinumo. Todėl manytina, kad tokie atvejai iš esmės atitinka tiek pasikėsėjimo, tiek netiesioginės tyčios požymius, taigi galėtų būti vertinami kaip pasikėsėjimas netiesiogine tyčia.¹¹

Baudžiamosios teisės teorijoje skiriamas **baigtas ir nebaigtas pasikėsėjimas**.

Baigtas pasikėsėjimas – tai toks pasikėsėjimas, kai kaltininkas padaro visus veiksmus, kurie, jo manymu, yra būtini nusikalstamai veiklai atlikti, tačiau ji nebaigiama dėl aplinkybių, nepriklausančių nuo kaltininko valios. Pavyzdžiui, kaltininkas šauna iš ginklo norėdamas nužudyti, tačiau tik sužeidžia, arba padeda sprogmenį su laikrodiniu mechanizmu, bet jis nesuveikia.¹² Diskutuotinas atvejis, kai šaunama turint tikslą nužudyti, tačiau nepataikoma. Manau, kad šiuo atveju pasikėsėjimas nebaigtas, nes kaltininkas padarė dar ne viską, kas jam atrodė būtina, kad pabaigtų nusikaltimą, todėl veiksmo nepakartojimas neturėtų būti laikomas baigtu pasikėsėjimu.

Taigi nebaigtas pasikėsėjimas yra, kai kaltininkas dėl aplinkybių, nepriklausančių nuo jo valios, nepadaro visų veiksmų, kurie jam atrodė būtini nusikalstamai veiklai baigti. Pavyzdžiui, kaltininkas šovė, tačiau užsikirto ginklas. Pagrindinis šių dviejų pasikėsėjimų rūšių

skirtumas subjektyvus, priklausantis nuo kaltininko suvokimo. Baigto pasikėsėjimo atveju jis mano, kad jam jau nebereikia daugiau nieko padaryti, kad atsirastų nusikalstamas rezultatas, o nebaigto – kad dar trūksta tam tikrų jo pastangų, veiksmų.¹³

Galima teigti, kad baigtas pasikėsėjimas labiau priartėja prie baigtos nusikalstamos veikos, todėl yra pavojingesnis. Tai gali turėti reikšmės skiriant bausmę, vertinant nusikalstamos veikos pavojingumo laipsnį, taip pat svarstant savanoriško nusikalstamos veikos atsikakymo galimybę arba galimybę ištraukti kitiems bendrininkams.

Taip pat pasikėsėjimas gali būti **tinkamas arba netinkamas**.

Tinkamu pasikėsėjimu reikia laikyti tokį pasikėsėjimą, kuris yra sumanytas realizuoti ir realizuojamas būdais ir priemonėmis, realiai leidžiančiomis pažeisti baudžiamojo įstatymo saugomas vertybes bei padaryti joms realią žalą.¹⁴ Tačiau Baudžiamajame kodekse yra nurodytos tik netinkamo pasikėsėjimo rūšys, tik apie netinkamą pasikėsėjimą kalba ir dauguma Rusijos autorių.¹⁵

Pagal BK 22 straipsnio 2 dalį, netinkamas pasikėsėjimas suprantamas kaip pasikėsėjimas į netinkamą objektą arba pasikėsėjimas netinkamomis priemonėmis.

Pasikėsėjimas į netinkamą objektą literatūroje dažnai vadinamas pasikėsėjimu į **netinkamą dalyką**.¹⁶ Motyvuojama tuo, kad objektas, skirtingai nei dalykas, visada yra tinkamas ir tikras, pavyzdžiui, gyvybė. Pasikėsėjimu į netinkamą objektą (dalyką) laikytini atvejai, kai nusikalstamos veikos dalyko apskritai nėra (vietoj narkotinių priemonių nusiperkami arba pagrobiami kreidos milteliai; siekiant pagrobti pinigų atrakinamas tuščias seifas); pasikėsėjimo dalykas yra netekęs tų savybių, dėl kurių jis buvo saugomas baudžiamojo įstatymo (siekiant nužudyti šaunama jau į mirusį asmenį).¹⁷

Pasikėsėjimu **netinkamomis priemonėmis** laikytini atvejai, kai pasikėsinti per kaltininko klaidą panaudojamos priemonės (ar įrankiai), kurie: 1) tik konkrečiu atveju negali sukelti siekiamų pasekmių (pavyzdžiui, siekiant nužudyti šaunama iš neužtaisyto ginklo); 2) apskritai neturi savybių, galinčių sukelti nusikalstamas pasekmes (pavyzdžiui, siekiant nužudyti vietoj nuodų nukentėjusiajam į maistą supilami nekenksmingi milteliai). Veikia, kai kaltininkas kėsinais pakenkti kitiems asmenims naudodamas burtus, maldas, užkalbėjimus ir kt., nevertintina kaip pasikėsėjimas netinkamomis priemo-

¹³ Ten pat. P. 133–134.

¹⁴ Abramavičius A., Čepas A. ir kiti. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 252.

¹⁵ Наумов А. В. *Российское уголовное право*. Москва: Издательство ВЕК, 2000; Брагин А. П. *Российское уголовное право*. Москва: Маркет ДС Корпорейшн, 2004.

¹⁶ Abramavičius A., Baranskaitė A. ir kiti. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004; Abramavičius A., Čepas A. ir kiti. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. Vilnius: Eugrimas, 2001; *Курс уголовного права. Том 1*. Под ред. Кузнецовой. Н. Ф., Тяжковой И. М. Москва: Зерцало-М, 2002.

¹⁷ Abramavičius A., Baranskaitė A. ir kiti. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 143.

¹⁰ Piesliakas V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmą knyga. Baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai*. Vilnius: Justitia, 2006. P. 356.

¹¹ Bikelis S. *Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje*. Daktaro disertacija. Vilnius, 2007. P. 149–151.

¹² Брагин А. П. *Российское уголовное право*. Москва: Маркет ДС Корпорейшн, 2004. С. 133.

nėmis. Tokie veiksmai turėtų būti laikomi tyčios iškėlimu aikštėn arba mažareikšmiškumu.

Nors paminėti netinkamo pasikėsینimo atvejai nusikalstamų padarinių nesukelia, kaltininkas atlieka veiksmus, įgyvendindamas prieš pradėdamas veiką numatytą tyčią padaryti konkrečią nusikalstamą veiką ir sukelti pavojingus padarinius. Tai rodo ir kaltininko, ir jo veikos pavojingumą. Todėl baudžiamoji atsakomybė už netinkamą pasikėsinimą taikoma bendrais pagrindais ir atsižvelgiant į klaidos baudžiamajoje teisėje taisykles.¹⁸

2. PASIKĖSINIMO PADARYTI NUSIKALSTAMĄ VEIKĄ PROBLEMATIKA ATSKIRŲ RŪŠIŲ NUSIKALSTAMOSE VEIKOSE

2.1 Pasikėsinimas nusikalstamosiose veikose nuosavybei

Nusikalstamos veikos nuosavybei kaip priemonė analizuoti pasikėsinimą buvo pasirinktos todėl, kad sudaro didžiausią visų nusikalstamų veikų dalį, todėl suprantama, kad teismams taip pat labai dažnai tenka spręsti problemas, kylančias būtent dėl šių nusikalstamų veikų. Daugiau dėmesio norėtume skirti baigtos nusikalstamos veikos ir pasikėsinimo atribojimui. Kaip pavyzdį panagrinėkime vagystę ir plėšimą. Nusikalstamų veikų baigtumo momentas siejamas su turto užvaldymu, kai kaltininkas įgyja galimybę neteisėtai tą turtą valdyti, juo naudotis ir disponuoti pagal savo valią.¹⁹ Kol tokios galimybės kaltininkas neturi, tačiau jau yra pradėjęs patį užvaldymo procesą (arba pradėjęs realizuoti kitus objektyviuosius požymius, nurodytus dispozicijoje) ir siekia jį užbaigti, veiką kvalifikuosime kaip pasikėsinimą padaryti vagystę. Tampa aktualus klausimas, su kokiomis aplinkybėmis reikia sieti kaltininko galimybę valdyti, naudoti ir disponuoti turtą pagal savo valią. Suprantama, kad kiekvienu atveju tokios aplinkybės gali būti skirtingos, ir kiekvienu atveju teismas gali vertinti jas skirtingai. Todėl suformuluoti vieną universalų kriterijų, atribojantį baigtą vagystę nuo pasikėsinimo, būtų sudėtinga.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas vienoje nutartyje plėšimą kvalifikavo kaip baigtą, kai kaltininkas su turtu bėgo nuo jį bandančio sulaikyti vaikino: *D. F. turtą užvaldė ne tik faktiškai, bet ir juo disponavo savo nuožiūra, dalį perdavė kitam, dalį – išmetė, pagrobto turto vieta nustatyta ir jis rastas tik D. F. sulaikius ir šiam tas vietas parodžius.*²⁰ Tokiai teismų praktikai pritartina. Padėtis tikriausiai pasikeistų, jeigu besivejantysis matytų turto išmetimo vietą. Tokiu atveju teigti, kad kaltininkas disponavo turtu, negalėtume – sunku įsivaizduoti, kaip galima disponuoti turtu bėgant nuo nukentėjusiojo, kai visą laiką kartu su turtu esi jo akiratyje. Todėl tokia veika būtų kvalifikuotina kaip pasikėsinimas padaryti plėšimą.

¹⁸ Abramavičius A., Baranskaitė A. ir kiti. *Lietuvos Respublikos baudžiamosio kodekso komentaras. Bendroji dalis.* – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 144.

¹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“. *Teismų praktika.* 2005. Nr. 23.

²⁰ Ten pat.

Kitas aktualus klausimas – nustatyti vagystės baigtumo momentą vagystėse iš automobilių. Kuriuo momentu vagystė laikoma baigta: kai kaltininkas dar tebesėdi automobilyje su grobiama automagnetola, kai jis jau lipa iš jo ar kai grįžta namo? Mano nuomone, šį momentą reikėtų sieti su aplinkybėmis, kurios leidžia manyti, kad asmuo gali pakankamai saugiai ir laisvai turtą valdyti, naudoti ir juo disponuoti savo valia, suinteresuotiems asmenims neturint realios galimybės daryti įtakos turto likimui. Terminą „pakankamai saugiai“ reikėtų suprasti kaip aplinkybes, kai kaltininkui nereikia patekti į aplinką, kuri jam visiškai sava ir saugi, bet užtenka, kad jam ir grobiamam turtui negrėstų tiesioginis pavojus būti sulaikytiems. „Pakankamai laisvai“ turėtų būti suprantama, kad kaltininkas savo pastangomis gali pakeisti turto buvimo vietą, apie tai nežinant suinteresuotiems asmenims arba nors ir žinant, bet negalint to turto susigrąžinti. Suinteresuotu asmeniu reikėtų laikyti turto savininką ir bet kurią kitą asmenį, kuriam rūpi to turto likimas. Išėitų, kad vagystės baigtumą gali nulemti labai daug aplinkybių: automobilio garsinė signalizacija; vieta, kurioje jis stovi (gatvė, privatus kiemas ir kt.); žmonių buvimas ir t. t. Kiekvienu atveju teismas turėtų nustatyti visas aplinkybes ir jomis remdamasis pasakyti, ar vagystė buvo baigta. Pavyzdžiui, vagystė iš automobilio be garsinės signalizacijos, stovinčio gatvėje, turėtų būti baigta, kai kaltininkas su svetimu turtu išlipa iš automobilio, o vagystė, kai automobilis su garsine signalizacija stovi privataus namo aptvertame kieme, turi būti laikoma baigta, kai kaltininkas išneša turtą už tvoros. Šiuo atveju garsinės signalizacijos buvimas gali turėti įtakos kaltininkui nesijausti pakankamai saugiai tą turtą valdyti, naudoti ar juo disponuoti, kol jis neužėjo už tvoros.

Pavyzdys, kai kaltininkas gana saugiai ir laisvai valdo turtą apie tai žinant suinteresuotiems asmenims, galėtų būti atvejis, kai, sakykim, vaikas, važiuojantis motoroleriu, išplėšia rankinę iš pėsčiojo rankų, nuvažiuoja tolyn, o už kelių metrų perduoda ją kito motorolerio vairuotojui. Nors nukentėjusysis kaltininką ir savo turtą mato, tačiau vis tiek niekaip negali pakeisti to turto likimo. Vadinasi, kaltininkas turtą jau užvaldė ir disponuoja juo savo valia. Visa tai daro pakankamai saugiai ir laisvai, jo veiksmams nedarant įtakos suinteresuotiems asmenims. Todėl turto grobimas laikytinas baigtu. Kitas pavyzdys būtų, kai kaltininkas, grobdamas turtą, grasina šaunamuoju ginklu ar peiliu. Šiuo atveju nukentėjusysis neturi saugios (realios) galimybės daryti įtakos turto likimui, todėl kaltininkas gali savo valia pakankamai saugiai ir laisvai valdyti bei naudoti turtą ir juo disponuoti: perduoti kitiems asmenims ir kt.

Panašų principą galėtume taikyti ir vagystėse iš butų, namų, parduotuvių, kitų patalpų ar net saugomų teritorijų. Visais atvejais reikia nustatyti, ar buvo aplinkybės, kuriomis kaltininkas galėjo pakankamai saugiai ir laisvai, savo valia valdyti, naudoti turtą ir juo disponuoti, suinteresuotiems asmenims neturint realios galimybės daryti įtakos turto likimui. Pateikiamos teorinės taisyklės galėtų būti taikomos teismų praktikoje vertinant

atitinkamas situacijas, jei būtina, šias taisykles truputį patobulinant ir pritaikant konkrečiam atvejui.

Kita įdomi ir labai dažna situacija – kai kaltininkas turtą grobia per kelis kartus, pavyzdžiui, įeina į butą ir per kelis kartus neša įvairius daiktus į savo automobilį, tačiau atėjus pasiimti paskutinio daikto yra sulaikomas grįžusio šeimininko. Kaip reikėtų vertinti šią situaciją – kaip baigtą vagystę ar kaip pasikėsinimą ją padaryti? Šiuo klausimu Lietuvos Aukščiausiasis Teismas formuoja vienodą teismų praktiką.²¹ Pateiksime pavyzdį.

R. K. nuteistas už tai, kad 1997 m. spalio 17 d. įsibrovė į gyvenamą patalpą – butą, esantį Panevėžyje, ir slapta pagrobė svetimo, K.G. priklausančio turto – audiomagnetofoną 150 Lt vertės bei kėsinosi tuo pačiu metu pagrobti ir kito K. G. priklausančio turto – kavos servizą 100 Lt vertės, tačiau nusikaltimo nebaigė dėl priežasčių, nepriklausančių nuo jo valios, nes į butą įėjo A. P.

Šioje situacijoje veika galėjo būti kvalifikuojama kaip vienas nusikaltimas, atsižvelgiant į tyčios kryptingumą bei pagrobto turto vertę – kaip baigta vagystė arba kaip pasikėsinimas padaryti vagystę. Jei kaltininko tyčia būtų nukreipta padaryti didelės vertės turto vagystę, numatytą BK 178 straipsnio 3 dalyje, ir jam nepavyktų to padaryti, jo veika būtų vertinama kaip pasikėsinimas padaryti didelės vertės turto vagystę. Jei kaltininko tyčia būtų nukreipta ne į didelės vertės turto vagystę arba tyčia būtų neapibrėžta, jo veika būtų kvalifikuojama pagal kilusias pasekmes. Šiuo atveju byloje nėra duomenų apie tyčios pagrobti didelės vertės turtą, t. y. daugiau kaip už 250 MGL, buvimą. Realiai pagrobto ir pagrobti paruošto turto vertė neviršijo 250 MGL. Taigi net jei būtų pavykę pagrobti visą turtą, veika vis vien nebūtų kvalifikuojama kaip didelės vertės turto vagystė. Vagystė įsibraunant į gyvenamąją patalpą yra baigtas nusikaltimas, jei bent dalis turto buvo užvaldyta. Dalis turto iš tikrųjų buvo užvaldyta, nes automobilyje esantis turtas yra jau užvaldytas. Užvaldyto turto vertė leidžia kvalifikuoti veiką kaip baigtą nusikaltimą. R. K. veika atitinka 178 straipsnio 2 dalyje nurodytos vagystės įsibraunant į gyvenamąją patalpą požymius ir turėtų būti vertinama kaip baigtas nusikaltimas. Kolegija mano, kad byloje nurodytomis aplinkybėmis vagystė įsibraunant į gyvenamąją patalpą, paruoštas pagrobti, bet dar neužvaldytas turtas kaip atskiras nusikaltimas ne-kvalifikuojamas.²²

Taigi tuo atveju, kai nėra požymių, kad būtų buvęs pagrobtas didelės vertės turtas, tačiau ne visas turtas buvo pagrobtas – visada reikia kvalifikuoti tik kaip baigtą nusikaltimą, atsižvelgiant į tai, kad sumanymas nebuvo įgyvendintas iki galo. Juk yra realizuojami visi objektyvieji ir subjektyvieji vagystės požymiai, nusikaltimas laikomas baigtu. Paruoštą pagrobti turtą papildomai kvalifikuoti kaip pasikėsinimą padaryti vagystę būtų ne-

teisinga – juk kaltininkas turėjo vieną tyčią, ir jeigu būtų pagrobęs visą turtą, kvalifikuotume tik kaip vieną baigtą vagystę, todėl negalima iš vienos tyčios „padaryti du nusikaltimus“.

Tačiau jei nustatom, kad tyčia buvo pagrobti didelės vertės turtą – tada visada reikia kvalifikuoti tik kaip pasikėsinimą padaryti vagystę. Ir čia didesnių problemų nekyla.

2.2 Nusikalstamų veikų, kurioms išaiškinti taikomas nusikalstamą veiką imituojantis elgesio modelis (NVIEM), kvalifikavimas

Prie nusikalstamų veikų, kurioms išaiškinti naudojamas nusikalstamą veiką imituojantis elgesio modelis, galėtume priskirti kyšininkavimą, papirkimą, nusikalstamas veikas, susijusias su disponavimu narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis, taip pat disponavimu netikrais pinigais.

Vienas esminių klausimų, susijusių su tokiu būdu atskleidžiamais nusikaltimais, – ar asmens, veikiančio pagal modelį, padaromas nusikaltimas yra baigiamas ir kaip tai turi atsispindėti kvalifikuojant nusikaltimą? Vienareikšmiškai į šį klausimą atsakyti sudėtinga. Iš tiesų problema gana aktuali: kaip kvalifikuoti veiksmus asmens, kuris darydamas nusikaltimą, turėdamas nusikalstamą ketinimą bei veikdamas tyčia, nežinojo, kad jo veiksmai stebimi teisėsaugos institucijų?²³

Baudžiamosios teisės specialistas dr. L. Pakštaitis, išnagrinėjęs teismų praktiką kyšininkavimo byloje iki 2001 metų, kai buvo taikomas NVIEM, teigia, kad vienos teismų praktikos šiuo klausimu nėra. Daugeliu atveju laikomasi nuomonės, jog asmuo veikdamas pagal modelį padaro baigtinį nusikaltimą; tačiau teismų praktikoje pasitaiko atveju, kai kaltininko veiksmai kvalifikuotini kaip parengtinė nusikalstama veika. Vis dėlto L. Pakštaitis palaiko nuomonę, kad visi nusikaltimai, padaryti veikiant pagal NVIEM, turėtų būti vertinami kaip baigtinė nusikalstama veika. Nors nusikaltimai padaryti taikant modelį, tačiau teigti, kad jie nebaigti, neteisinga, nes kaltininkas atlieka visa, ką yra sumanęs ir ką mano esant reikalinga padaryti, teisėsaugos įsikišimas padeda nusikalstamą veiką įforminti kaip daromą iki pabaigos. Pabrėžtina, kad šiuo atveju nusikaltimų sudėtys yra formalios (kyšininkavimas – *autoriaus pastaba*), ir nusikaltimai laikomi baigtais nepaisant jų padarinių, kitaip tariant, užtenka pačių veiksmų, kad nusikaltimas būtų laikomas baigtu. Kaip tik taip būna kyšininkavimo nusikaltimų, padaromų imituojant nusikalstamą veiką, atveju.

Modelis yra susijęs su daromais kelių asmenų nusikalstamais sandėriais. Taikant modelį nusikaltimą imituoja tik viena nusikalstamo sandėrio dalyvių šalis, tuo tarpu kita, kuriai modelis taikomas, nežinodama apie imitavimą ne imituoja, o iš tikrųjų daro nusikaltimą, todėl, nors kyšininkavimo veiksmai yra kontroliuojami,

²¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis kasacinėje byloje Nr. 2k-82/1999.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis kasacinėje byloje Nr. 2k-702/1999.

²² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis kasacinėje byloje Nr. 2k-702/1999.

²³ Pakštaitis L. Nusikalstamą veiką imituojančio elgesio modelio taikymas tiriant kyšininkavimo nusikaltimus. *Jurisprudencija*. 2001. Nr. 23(15). P. 93–94.

sumanytą nusikaltimą jis padaro iki galo ir dėl to jo veiksmai kvalifikuotini kaip baigtinis nusikaltimas, o ne pasikėsinimas padaryti nusikaltimą. Kyšio paėmimo ir papirkimo sudėty yra formalios, todėl nusikaltimai yra baigti kaltininkui faktiškai atlikus veiksmus, sudarančius nusikaltimo sudėtį. Faktas, kad nusikaltimas padarytas kontroliuojamoje aplinkoje, gali būti tik pagrindas švelninti baudžiamąją atsakomybę individualizuojant ir skiriant kriminalinę bausmę.²⁴

Taigi pagrindinis argumentas palaikant tokią nusikalstamų veikų kvalifikaciją – tai jog kaltininkas mano, kad realizuoja visus nusikalstamos veikos sudėties požymius ir pabaigia nusikalstamą veiką.

Tačiau tokią poziciją pakoregavo Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2002 m. spalio 8 d. susirinkęs į plenarinę sesiją ir priėmęs kasacinę nutartį:

(...) Teisėsaugos institucijų pareigūnai, siekdami apginti svarbesnius valstybės, visuomenės ar asmens interesus, Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo nustatyta tvarka turi teisę imituoti nusikalstamą veiką. Toks imitavimas naudojamas siekiant surinkti ir užfiksuoti konkretaus asmens nusikalstamos veikos įrodymus. Imituodami nusikalstamą veiką teisėsaugos institucijų pareigūnai daugeliu atvejų neišvengiamai atlieka veiksmus, lemiančius kitų asmenų elgesį. Būtent tokia situacija ir buvo susiformavusi nagrinėjamojoje byloje: žinodami, jog M. U. rengiasi platinti netikrus pinigus, teisėsaugos institucijų pareigūnai, neatskleisdami savo tapatybės ir veikdami pagal nusikalstamą veiką imituojantį elgesio modelį, išreiškė jam pageidavimą tokius pinigus įsigyti ir tolesnė M. U. veika iš dalies buvo sąlygota tokio pareigūno elgesio, t. y. jis pardavė jiems netikrus pinigus. Nors šiuo atveju M. U. veika formaliai atitiko nusikaltimo, numatyto BK 327 str. 1 d., sudėties objektyviają pusę, tačiau ta aplinkybė, jog jo elgesį kontroliavo ir iš dalies darė jam įtaką teisėsaugos institucijų pareigūnai, veikdami pagal nusikalstamos veikos imitavimo elgesio modelį, reiškia, kad M. U. pasikėsino padaryti nusikaltimą, numatytą BK 327 str. 1 d.

Nusikaltimo, numatyto BK 327 str., rūšinis objektas yra Lietuvos Respublikos finansų sistema, o tiesioginis objektas – normali pinigų ir vertybinių popierių apyvarta. Teisėsaugos institucijų pareigūnams, veikiantiems pagal nusikalstamos veikos imitavimo elgesio modelį, iš M. U. įsigijus netikrus pinigus, esminė žala baudžiamąjo įstatymo saugomiems objektams nebuvo padaryta. Šiuo atveju netikri pinigai apyvarton nebuvo paleisti ir reali žala finansų sistemai bei normaliai pinigų apyvartai nebuvo padaryta, nes M. U. veika buvo kontroliuojama teisėsaugos institucijų pareigūnų. M. U. parduodamas netikrus pinigus liudytojams „R“ ir „M“ buvo įsitikinęs, jog netikrus pinigus paleidžia apyvarton, ir tokie jo veiksmai kėlė grėsmę BK 327 str. saugomam objektui, tačiau dėl priežasčių, nepriklausančių nuo jo

²⁴ Pakštaitis L. Nusikalstamą veiką imituojančio elgesio modelio taikymas tiriant kyšininkavimo nusikaltimus. *Jurisprudencija*. 2001. Nr. 23(15). P. 94–95.

*valios, reali žala BK 327 str. saugomam objektui nebuvo padaryta, t. y. nusikaltimas nebuvo baigtas (...).*²⁵

Taigi matome, kad nusikaltimas, padarytas naudojant NVIEM, buvo kvalifikuotas kaip pasikėsinimas dėl to, kad baudžiamąjo įstatymo saugomam objektui nebuvo padaryta realios žalos.

Tokiais pačiais argumentais motyvuojamas ir kyšininkavimo kvalifikavimas kaip pasikėsinimo kitose Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartyse.²⁶ Taip formuojama teismų praktika.

Vis dėlto drįsčiau abejoti tokia motyvacija, bent jau tokių pat argumentų taikymu visoms nusikaltimų rūšims.

Kyšininkavimo nusikaltimo objektas yra valstybės tarnyba ir viešieji interesai. Pagal Valstybės tarnybos įstatymą, valstybės tarnyba – tai teisinių santykių, atsirandančių įgijus valstybės tarnautojo statusą, jam pasikeitus ar jį praradus, taip pat atsirandančių dėl valstybės tarnautojo viešojo administravimo veiklos valstybės ar savivaldybės institucijoje ar įstaigoje įgyvendinant tam tikros valstybės valdymo srities politiką ar užtikrinant jos įgyvendinimo koordinavimą, koordinuojant tam tikros valstybės valdymo srities įstaigų veiklą, valdant, paskirstant finansinius išteklius ir kontroliuojant jų panaudojimą, atliekant audita, priimant ir įgyvendinant teisės aktus, valstybės ir savivaldybių institucijų ar įstaigų sprendimus viešojo administravimo srityje, rengiant ar koordinuojant teisės aktų, sutarčių ar programų projektus ir teikiant dėl jų išvadas, valdant personalą arba turint viešojo administravimo įgaliojimus nepavaldžių asmenų atžvilgiu, visuma.²⁷ Ši teisinių santykių visuma yra grindžiama valstybės tarnybos ir valstybės tarnautojų veiklos etikos principais. Lietuvos Respublikos valstybės tarnyba grindžiama įstatymų viršenybės, lygiateisiškumo, lojalumo, politinio neutralumo, skaidrumo, atsakomybės už priimtus sprendimus ir karjeros principais. Taip pat įtvirtinti tokie valstybės tarnautojų veiklos etikos principai: pagarba žmogui ir valstybei, teisingumas, nesavanaudiškumas, padorumas, nešališkumas, atsakomybė, viešumas, pavyzdingumas.²⁸ Vadinasi, jei pažeidžiamas bent vienas iš šių principų, pažeidžiama ir pati valstybės tarnyba.

Argi kai valstybės tarnautojas priima ar pažada priimti kyšį, jo veika nepažeidžia nė vieno iš valstybės tarnybą pagrindžiančių principų? Sunku būtų su tuo sutikti, ypač kai vienas iš principų – padorumas – yra plačiau apibūdinamas minėtame įstatyme: valstybės tarnautojas privalo elgtis nepriekaištingai, būti nepaperkamas, nepriimti dovanų, pinigų ar paslaugų, išskirtinių lengvatų ir nuolaidų iš asmenų ar organizacijų, galinčių daryti įtaką, kai jis eina valstybės politiko pareigas ar atlieka

²⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis kasacinėje byloje Nr. 2k-562/2002.

²⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis kasacinėje byloje Nr. 2k-289/2006; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis kasacinėje byloje Nr. 2k-111/2006.

²⁷ Žr. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymą. *Valstybės žinios*. 2002. Nr. 45-1708.

²⁸ Ten pat.

tarnybines pareigas.²⁹ Akivaizdu, kad kyšininkavimo atveju kaip tik šis principas ir yra labiausiai pažeidžiamas. Žinoma, netiesiogiai sulaužomi ir kiti principai: nesavanaudiškumo, pavyzdingumo, skaidrumo ir įstatymų viršenybės. Taigi jeigu pažeidžiami pagrindiniai principai, kuriais grindžiama valstybės tarnyba, tai ar nėra padaroma realios žalos pačiai valstybės tarnybai? Kaip galima kalbėti apie formalų kyšininkavimo nusikaltimo objekto pažeidimą, kai sulaužomi valstybės tarnautojų veiklą reglamentuojantys etikos principai? Todėl abejotina LAT nuomonė, kad kai kyšininkavimo nusikaltimams atskelsiti naudojamas NVIEM, reali žala baudžiamojo įstatymo saugomam objektui nėra padaroma. Koks skirtumas, ar nusikaltimas daromas pagal modelį, ar ne? Juk abiem atvejais yra pažeidžiami minėti principai, todėl abiem atvejais reali žala valstybės tarnybai yra padaroma. Nemanau, kad veikiant pagal NVIEM galima teigti, kad buvo elgiamasi neperžengiant padarumo principo ribų, o jeigu veiksmai nebuvo kontroliuojami teisėsaugos institucijų, tada jau šis principas sulaužomas.

Vadinasi, nereikėtų visoms nusikaltimų rūšims taikyti tas pačias taisykles ir visais atvejais, kai veikiama pagal NVIEM, kaltininko nusikalstamas veikas kvalifikuoti kaip pasikėsinimą. Kaip rodo atlikta kyšininkavimo nusikaltimo objekto analizė, negalima teigti, kad objektas visada lieka nepažeistas. Kiekvienu konkrečiu atveju reikėtų išsamiai ir aiškiai išanalizuoti visus nusikalstamų veikų požymius ir tik tada spręsti, kokia nusikalstamos veikos stadija. Todėl, mano nuomone, nepriimtina formuojamai LAT praktikai, kai visais atvejais veikiant pagal NVIEM kvalifikuojama kaip pasikėsinimas padaryti nusikalstamą veiką, išsamiau nenagrinėjant objektui padarytos žalos.

IŠVADOS

1. Turėtų būti pripažįstama, kad pasikėsinimas padaryti nusikalstamą veiką įmanomas ir netiesiogine tyčia, nes abejingumas būsimiems padariniams išlieka ir tuo atveju, kai padariniai nekyla.

2. Pasikėsinimo ar baigtos nusikalstamos veikos nustatymas nusikalstamosiose veikose nuosavybei (vagystėse ir plėšimuose) turi būti siejamas su aplinkybėmis, kai asmuo gali pakankamai saugiai ir laisvai turtą valdyti, naudoti ir disponuoti savo valia, suinteresuotiems asmenims neturint realios ir saugios galimybės daryti įtakos to turto likimui.

3. Jeigu esant vieningai tyčiai pagrobiamą tik dalis turto, nusikalstama veika kvalifikuojama tik kaip viena baigta vagystė arba tik kaip vienas pasikėsinimas padaryti vagystę – priklauso nuo tyčios kiekybinės charakteristikos.

4. Nusikalstamos veikos, kurios išaiškinamos panaudojant nusikalstamą veiką imituojančią elgesio modelį, turi būti kvalifikuojamos kaip baigta nusikalstama veika arba kaip pasikėsinimas padaryti nusikalstamą veiką, atsižvelgiant į tai, ar visi nusikalstamos veikos

objektyvieji požymiai buvo realizuoti. Analizuojant, ar buvo realizuoti visi nusikalstamos veikos objektieji požymiai, daugiau dėmesio turi būti skiriama objekto analizei.

LITERATŪRA

1. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000. Nr. 89-2741.
2. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002. Nr. 45-1708.
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“. *Teismų praktika*. 2005. Nr. 23.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. *Teismų praktika*. 2004. Nr. 21.
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis kasacinėje byloje Nr. 2k-25/2002.
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis kasacinėje byloje Nr. 2k-82/1999.
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis kasacinėje byloje Nr. 2k-702/1999.
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis kasacinėje byloje Nr. 2k-562/2002.
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis kasacinėje byloje Nr. 2k-289/2006.
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis kasacinėje byloje Nr. 2k-111/2006.
11. Abramavičius, A.; Baranskaitė, A. ir kiti. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.
12. Abramavičius, A.; Čepas, A. ir kiti. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. Vilnius: Eugrimas, 2001.
13. Bikelis, S. *Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje*. Daktaro disertacija. Vilnius, 2007.
14. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Vyriausiasis redaktorius S. Keinys, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000.
15. Pakštaitis, L. Nusikalstamą veiką imituojančio elgesio modelio taikymas tiriant kyšininkavimo nusikaltimus. *Jurisprudencija*. 2001. Nr. 23(15).
16. Piesliakas, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmą knygą. Baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai*. Vilnius: Justitia, 2006.
17. Piesliakas, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga: aplinkybės, darančios įtaką baudžiamajai atsakomybei, ir nusikalstamos veikos teisiniai padariniai*. Vilnius: Justitia, 2008.
18. Wessels, J. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Baudžiamoji veika ir jos struktūra*. Vilnius: Eugrimas, 2003.
19. Наумов, А. В. *Российское уголовное право*. Москва: Издательство ВЕК, 2000.
20. *Курс уголовного право. Том 1*. Под ред. Кузнецовой Н. Ф., Тяжковой И. М. Москва: Зерцало-М, 2002.
21. Брагин, А. П. *Российское уголовное право*. Москва: Маркет ДС Корпорейшн, 2004.

²⁹ Ten pat.

ATTEMPT TO COMMIT A CRIME UNDER THE DOCTRINE OF CRIMINAL LAW AND COURT PRACTICE

Darius Pranka *

Mykolas Romeris University

Summary

The stages of committing a crime are clearly and precisely described in Articles 21 and 22 of the Criminal Code of the Republic of Lithuania. The stages of committing a crime are also, analyzed in a few textbooks of criminal law written by Lithuanian and Russian scholars. In spite of *prima facie* satisfactory regulation, court practice and doctrine of criminal law identifies a number of problems concerning the stages of committing a crime. This article discusses the main problems that concern the stage of an attempt to commit a crime and tries to suggest proper ways to solve it. This stage was chosen because it is in between of the other two stages, and this gives a number of problems to distinguish between an attempt and a different stage.

The author briefly describes the legal characteristic of attempt, classifies them and distinguishes *dolus eventualis* as one of the subjective features. He finds some arguments on the possibility to attempt on *dolus eventualis*, which is quite a new theory in criminal law. Also, the article addresses the main types of attempt – appropriate and inappropriate, finished and unfinished. The article mainly focuses on the model of imitation of criminal situation and attempt to commit a property crime. Some theoretical rules on how to recognize an attempt in thefts (with a most frequent example in practice of thefts from cars) are discussed. The author tries to formulate universal rules, which would make it is easier to determine whether it was only an attempt to commit a theft, or whether an act qualifies as a finished theft. These rules could be used by courts. Special attention is paid to cassation decisions of the Supreme Court, which formulates the court practice on how to apply the model of imitation of criminal situation. The author analyses these decisions and suggests a different approach regarding some kinds of crimes. The author argues that when the model of criminal situation is used to expose the crime, an attempt to commit a crime is not necessarily always the correct qualification,. In each separate case, a separate analysis is necessary, with a special focus on the object of the crime.

Keywords: attempt to commit a crime, *dolus eventualis*, the model of imitation of criminal situation.

* Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of Criminal Law, lecturer.